

Valtion omistajapolitiikka geotalouden olosuhteissa - kehittämistarpeet elinkeino- ja teollisuuspolitiikan näkökulmasta

Omistajapolitiikan nykyiset lähtökohdat (vnpp 8.4.2020)

- Valtion omistuksen perusteena on joko **strateginen intressi, finanssi-intressi** tai jonkin **erityistehtävän hoitaminen yhtiömuodossa**.
- Strategiset intressit perustuvat muun muassa maanpuolustukseen, huoltovarmuuteen, infrastruktuurin ylläpitämiseen tai peruspalvelu- velvoitteesta huolehtimiseen.
- Erityistehtäväyhtiöt toteuttavat kunkin yhtiön osalta erikseen määriteltyjä yhteiskunnallisia tehtäviä, jotka ovat tarkoituksenmukaista organisoida yhtiömuodossa.
- Valtion omistuksen taustalla olevat yhtiökohtaiset intressit vaikuttavat merkittävästi yksittäisille yhtiöille määriteltäviin valtion omistajuuden tavoitteisiin.
- Suorien omistusten ohella valtion sijoitusyhtiöiden kautta voidaan edistää kotimaista omistajuutta, uuden luomista sekä ilmastoinvestointeja.
- Solidiumin omistamissa yhtiöissä valtiolla on finanssi-intressin lisäksi **suomalaisen omistajuuden puolustamisen intressi**.

Geotalous on haastanut globaalin avotalouden - omistajuudella on merkitystä

- Kiinan autoritääriset geopolitiittiset päämäärät: raaka-aineiden, avainteknologioiden ja teollisten sektoreiden haltuunotto
- Nopeasti blokkiutunut maailmantalous, protektionismi ja kauppasota
- Strategiset riippuvuudet ja logistiset haavoittuvuudet merkittävä riski
- BRICS-maat ja globaali etelä
- Puolustusteollisuuden ja sotatalouden tarpeiden merkitys noussut esille
- EU: avoin strateginen autonomia ja vihreän siirtymän teollisuussuunnitelma
- USA: erittäin voimakkaasti amerikkalaisia investointeja ja tuotantoa suosiva IRA-politiikka
- Valtio-omistajuutta vahvistavat toimet useissa Euroopan maissa

Johtopäätöksiä

- Nopeasti muuttuneessa geopolitiittisessä tilanteessa vakaalla kotimaisella omistuksella on aikaisempaa selvästi tärkeämpi elinkeinopolitiittinen merkitys.
- Valtion strategisen intressin tosiasiallinen huomioiminen omistajaohjauksessa ja kohdeyritysten hallitustyössä on osoittautunut riittämättömäksi.
- Vain sitoutuneella ja aktiivisella kotimaisella, ja viimesijaisesti valtion omalla omistuksella voidaan vaikuttaa strategisen ja kansallisen intressin toteuttamiseen. Muut keinot ovat vähäisiä. Laki ulkomaisten yritysostojen valvonnasta mahdollistaa valtion puuttumisen vain tilanteisiin, joissa puolustus- tai huoltovarmuuskriittisimpien yritysten omistus uhkasi päätyä ei-toivottuihin käsiin.
- VNK:n tehtävä omistajaohjaana ja samanaikainen osallistuminen kohdeyrityiden hallintoon aiheuttaa ongelmallisen ristiriitatilanteen.
- Valtion erityistehtäväyhtiöt Finnvera, Tesi ja Ilmastorahasto ovat elinkeinopolitiikan työkaluja, joita tulee omistajaohjata kokonaisuutena aktiivisen elinkeinopolitiikan lähtökohdista. Tesin ja Ilmastorahaston yhdistämistä tulee harkita.

Kehittämistoimenpiteitä

1. Valtion omistajapolitiikassa tulee ottaa huomioon merkittävästi muuttuneen geopoliittisen tilanteen vaikutukset.
2. Strategisen intressin toiminnallistamista valtio-omisteisten yritysten omistajaohjauksessa ja hallitustyössä tulee vahvistaa.
3. VNK:n tulee keskittyä valtion yhtiöomaisuuden omistajaohjaukseen sisältäen valtioneuvoston omistajapolitiikan yleisvastuun sekä aktiivisen vaikuttamisen yhtiökokousten ja yhtiöiden nimitystoimikuntatyön muodossa. Samoin VNK määrittää yhdessä sektoriministeriöiden kanssa tietyille kohdeyrityksille valtion strategisen intressin valtioneuvoston vahvistettavaksi.
4. Tiukasti huoltovarmuusperusteisen valtion strategisen intressin rinnalle on syytä harkita lisääväksi **kansallisen intressin** määritelmä sellaisille Solidiumin salkkuyrityksille, joilla on erityinen teollisuus-, teknologia- tai ilmastopoliittinen merkitys.
5. Valtion tapauskohtaisesti virkakunnastaan esittämien hallituksen jäsenten nimeämisessä tulisi hyödyntää laajasti koko valtioneuvoston osaamispotentiaali.